

Kæru fundarmenn ég býð ykkur velkomin á ársfund Lífeyrissjóðs verzlunarmanna

Þótt gastað hafi um stjórn Lífeyrissjóðs verzlunarmanna á árinu 2019 reyndist það þó vera – þegar öllu er til skila haldið – eitt besta ár í sögu sjóðsins. Þótt það sé mikið fagnaðarefni fyrir þá sem að greiða til sjóðsins og sem treysta á að sjóðurinn ávaxti fé þeirra, er það um leið mikil áskorun fyrir stjórn og starfsmenn að viðhalda þessum góða árangri. Sérstaklega í ljósi tveggja óhjákvæmilegra grundvallarbreytinga á umhverfi lífeyrissjóðanna en þær eru í meginatriðum tvíþættar: Annars vegar er það hækkandi aldur mannfólksins þar sem Íslendingar eru framarlega í flokki og hins vegar að vextir fara lækkandi um nánast allan heim.

Lækkandi vextir eru vissulega fagnaðarefni fyrir allan almenning sem þarf að bera vaxtakostnað af lánum sínum og annan óbeinan vaxtakostnað, t.d. í verði vöru og þjónustu. Lífeyrissjóður byggir á vaxtatekjum sem tryggja næga ávöxtun fjármuna sjóðfélaganna til að geta greitt þeim viðunandi lífeyri í samræmi við iðgjöldin sem þeir hafa greitt í sjóðinn. Eftir því sem vextir almennt verða lægri verða lífeyrissjóðir að leita nýrra leiða til að ávaxta fjármuni sjóðsfélaga sem getur leitt til meiri áhættu fyrir sjóðinn.

Samtímis gerist það að sjóðfélagar verða eldri. Við lifum lengur og það svo um munar. Í forsendum lífeyriskerfis okkar, sem stofnað var að grunni til árið 1969, var byggt á ævilíkum frá árinu 1967. Lífeyrisréttindi voru áætluð samkvæmt iðgjaldagreiðslum og upphafi lífeyristöku við 67 ára aldur. Reikna má með að þeir árgangar sem nú koma inn á vinnumarkaðinn lifa hins vegar lengur og fá þar af leiðandi greiddan lífeyri mun lengur en áður var gert ráð fyrir. Fjármunir sjóðsins þurfa sem sagt að duga til að greiða sjóðfélaganum lífeyri lengur og sá tími er enn að lengjast ár frá ári. Hvernig á að tryggja að lífeyrissjóðurinn ráði við það án þess að lækka lífeyrisgreiðslurnar? Þetta eru meginviðfangsefni stjórnar og stjórnenda sjóðsins næstu misseri og ár.

Tryggingafræðileg staða sjóðsins er sterk en hún var jákvæð sem nemur 8,6% í lok árs 2019. En tryggingafræðileg staða er mælikvarði á hve vel sjóðurinn er í stakk búinn til að standa undir skuldbindingum sínum um greiðslu lífeyris til sjóðfélaga. Sterk tryggingafræðileg staða skapar sjóðnum ákveðið svigrúm til að bregðast við hækkandi aldri sjóðsfélaga.

Ljóst er að á næstu misserum verða aðilar vinnumarkaðarins og stjórnvöld að ná niðurstöðu um hvernig lífeyrissjóðirnir eigi að bregðast við hækkandi aldri þjóðarinnar. Þar þarf að gæta bæði réttlætis og sanngirnis, að reglum verði breytt á þann veg að hver kynslóð sjóðfélaga fái lífeyrisréttindi í samræmi við aldur og iðgjöld, að fyllsta jafnræðis verði gætt milli sjóðfélaga þannig að einhverjir fái ekki meira en þeim ber og aðrir minna. Um þetta þarf að nást víðtæk sátt og við þolum ekki langa bið eftir því.

En þótt vel hafi gengið í starfi sjóðsins á liðnu ári er árangur lífeyrissjóðs þó best mældur yfir langan tíma. Skuldbindingar sjóðsins eru til æviloka sjóðfélagans og því getur sjóðurinn einbeitt sér að langtímafjárfestingum. Reynslan sýnir að langtímasjónarmið í fjárfestingum skila árangri umfram skammtímasjónarmið. Séu undanfarnir tveir áratugir skoðaðir sést að Lífeyrissjóður verzlunarmanna stendur vel að vígi til að takast á við þær breytingar sem í vændum eru.

Þegar ávöxtun lífeyrissjóða er skoðuð er nauðsynlegt að líta til lengri tíma en eins árs. Raunávöxtun á árinu 2019 var 15,8% sem er mjög há ávöxtun. En á árið á undan var hún 1,1%. Segja má að góð ávöxtun á árinu 2019 sé í ávöxtun tveggja ára þar sem markaðir féllu í lok árs 2018 en tóku síðan aftur vel við sér strax í byrjun árs 2019. Lífeyrissjóðurinn er langtímafjárfestir og þegar árangur á ávöxtun er mældur er þer að líta yfir langt tímabil. En meðalraunávöxtun sjóðsins síðustu 20 ára er 4,1% og 6,0% síðustu tíu ár.

Því betri sem ávöxtun sjóðsins er, því léttara verður að tryggja jafnverðmætar mánaðarlegar lífeyrisgreiðslur í fleiri og fleiri mánuði. Lífeyrissjóður verzlunarmanna býr svo vel að hafa í þjónustu sinni öflugt teymi eignastýringar, áhættustýringar og fleiri krafta sem nauðsynlegir eru til að ná árangri á fjármálamörkuðum. Reynslan sýnir að eigin eignastýring er hagstæðari en útvistun eignastýringar á almennum markaði en útvistun getur verið nauðsynleg á sérhæfðum mörkuðum. Fjármálamarkaðir eru kvikir, ekki aðeins eru gengissveiflur tíðar heldur tekur innihald þeirra, eða „vöruframboð“, einnig breytingum og þróast. Með virkri þátttöku og góðri vöktun er mögulegt að bregðast að miklu eða öllu leyti við lækkandi almennu vaxtastigi og finna fjármálaafurðir sem gefa betur af sér án þess að fórnna um of öryggi fjárfestinganna.

Undanfarinn ár hefur verið litið til fleiri þátt en ávöxtunar við val á fjárfestingum. Í lögum um lífeyrissjóði segir að litið skuli til siðferðislegra sjónarmiða við fjárfestinga. Þegar litið er til siðferðislegra sjónarmiða er átt við Umhverfislega, félagslega og stjórnhætti fyrirtækja. Horft er til þess að fyrirtæki sem innleitt hafa sjálfbærni í sinni starfsemi eru líklegri til að viðhalda stöðugri og vaxandi rekstrarafkomu. Fyrirtæki sem taka ábyrgð og huga að samfélagslegum viðmiðum og góðum stjórnarháttum eru líklegri til að komast hjá áföllum í rekstri. Lífeyrissjóður verzlunarmanna er komin vel á veg í þessari vinnu að setja sér stefnu um ábyrgar fjárfestingar og er stefnt að setja nánari útfærð viðmið varðandi ábyrgar fjárfestingar og eftirfylgni með þeim á þessu ári.

Í því ástandi sem komið hefur í kjölfar kórónuveirunnar hefur reynt á rekstur lífeyrissjóðsins. En heilt yfir hefur reksturinn gengið vel þrátt fyrir ýmsar takmarkanir sem settar hafa verið af stjórnvöldum. Þrátt fyrir lækkanir á fjármálamörkuðum þá er ávöxtun sjóðsins jákvæð það sem af er ári en fjármálamarkaðir eru kvikir og getur sú staða breyst hratt.

Hér hef ég nefnt helstu viðfangsefni okkar hjá Lífeyrissjóði verzlunarmanna næstu misserin, jafnvel árin. Ég legg áherslu á að þessi mikilvægu verkefni draga að sjálfsögðu á engan hátt úr nauðsyn þess að hefðbundnu starfi sé sinnt af engu minni alúð og krafti en verið hefur. Hjá sjóðnum starfar fjölbreyttur hópur starfsfólks sem býr yfir mikilli þekkingu og reynslu og leggur alúð sína og metnað í að vinna í þágu sjóðfélaga.

Að lokum þakka ég fyrir hönd stjórnar sjóðfélögum samfylgdina á árinu og starfsfólki sjóðsins fyrir ánægjulegt og árangursríkt samstarf.